

DERDE ZONDAG VASTEN B

Exodus 20:8-11

Joh. 2:13-25

Wageningen 2012

Johannes schrijft zijn evangelie rond het jaar 100. De tempel in Jeruzalem ligt dan al twintig - misschien wel dertig - jaar in puin. Joden is het verboden om nog langer in Jeruzalem te wonen, laat staan om die tempel opnieuw op te bouwen. Het is duidelijk: voortaan zal het joodse geloof het moeten doen zonder tempel, zonder brandoffers, zonder grote rituelen, zonder priesters en zonder jaarlijkse bedevaarten naar de heilige Stad.

Wat dat voor gelovige mensen emotioneel betekende, kunnen we een beetje meevoelen als we de pijn zien, die het sluiten en afbreken van onze kerken – katholieke en protestante – vaak bij ons zelf oproept. Pijn om het verlies van een heilige plek, waar dierbare herinneringen liggen opgeslagen: aan de geboorte en doop van de kinderen, aan je huwelijksdag, aan het overlijden van ouders en dierbare vrienden; het is de kerk waarvandaan je kind ten grave gedragen werd. Het plekje, waar je dat alles beleefde, is niet meer. Zelfs mensen, die niet meer zoveel met kerk hebben, missen soms toch nog dat gebouw, dat in de wijk geborgenheid uitstraalde, veiligheid en vrede.

Tot op de dag van vandaag gedenken joodse mensen jaarlijks met een vastendag de ondergang van de tempel. Bij iedere huwelijksluiting wordt bij hen een glas gebroken, een verwijzing naar de pijn van die dramatische gebeurtenis. Die pijn wordt diep gevoeld alsof een stukje van jezelf is doodgegaan.

Toch heeft de tempel in Jeruzalem bijna van meet af aan ook onder kritiek gestaan, vooral bij de profeten. Het gaat niet om de tempel, lieve mensen - zo roepen zij herhaaldelijk uit – het gaat om Hem, die er woont! Pas op dat het gebouw niets anders gaat betekenen dan dat jouw geloof ver-steen-d is! Het sterkst kunt u die waarschuwing nalezen bij Jeremia en vooral bij de profet Amos.

Ook Jezus staat in die profetische traditie. Aanvankelijk dacht hij blijkbaar dat een reiniging wel voldoende zou zijn om de tempel te herstellen als een huis van gebed. U kent dat verhaal van de tempelreiniging uit de andere evangeliën. Maar hier bij Johannes gaat Jezus een radicale stap verder. Hier worden met een zweep ossen, schapen en duiven uitgedreven, weg van het tempelplein. Jezus zegt daarmee: aan de tijd van brand- en slachtoffers is een eind aan het komen; als deze tempel in de toekomst vernietigd gaat worden, zal ik niet ingrijpen.

Toen het dan zover was dat de tempel inderdaad in puin lag, luidde de alles beheersende vraag natuurlijk: hoe moet het – letterlijk: in Godsnaam - verder met onze joodse godsdienst nu het kloppende hart, de levengevende ziel er uit is weggesneden?

Een gigantisch intellectueel werk is er toen verricht door de rabbijnen - de vroegere farizeeën. Zij hebben die tempelgodsdienst toen omgesmeed tot een godsdienst van het Boek. Zij hebben de Thora tot nieuw middelpunt verklaard van hun geloof en de talloze brandoffers vervangen door - wat is gaan heten - het offer van lof, het gebed van de gemeenschap. Het bidden en mediteren van iedere gelovige vervangt het brandoffer. Barmhartigheid wil Ik, en geen offerande, lezen we bij de profeten. Door de liefdevolle toewijding van vrome rabbijnen, door hun niet aflatende studie, hun meditatie en gebed is de joodse godsdienst ontstaan zoals wij die nu kennen.

Maar door die verwoesting van de tempel waren ook de christenen in grote verlegenheid gebracht. Tot aan het jaar 70 gingen de volgelingen van Jezus nog dagelijks naar de tempel. Na de opstanding van Jezus vinden we Petrus en Johannes en ook Paulus nog biddend en offerend in de joodse tempel.

Ook voor Christenen rees dus de vraag: hoe nu verder? En die vraag was des te klemmender omdat zij niet langer welkom waren in de synagogen en zij - eerlijk gezegd - zich daar niet langer helemaal thuis voelden.

Van wat zich in die tijd binnen het christendom afspeelde, doet Johannes verslag in het evangelie, dat u zo juist gehoord hebt. Zoals de joden de Thora centraal hebben gesteld, zo, zegt Johannes, geloven wij dat bij ons de persoon van Jezus centraal staat. Hij sprak over zijn lichaam, dat wil zeggen over zijn persoon, Hij, het vleesgeworden Woord van God, de levende Thora. Hij *is* onze tempel.

Wat hier nu gezegd wordt, is zo'n allesomvattende uitspraak, dat we de draagwijdte ervan maar ternauwernood kunnen beseffen.

Laat me het daarom nog eens met andere woorden zeggen: niet het Boek, niet de Bijbel, niet de plechtigheden in de kerk, niet de rituelen, zelfs niet die van doop en eucharistie staan in ons geloven centraal, niet Rome, niet de Paus, niet het stenen kerkgebouw – hoe prachtig en troostrijk het ook mag wezen – vormt het hart van ons geloven. Het hart is Jezus zelf, zijn persoon, met zijn leven en sterven, met zijn liefde en toewijding, Hij is het hart om wie ons gehele geloofsleven draait.

Wat leren we van de verwoesting van de tempel, een stenen gebouw? Ik zeg het maar kort. We zouden daar uren samen over kunnen praten, en mediterend en biddend moeten doorleven.

Godsdiensten - en trouwens alle menselijke overtuigingen - hebben de neiging om te stollen in een Boek, in dogma's, in rituelen of plechtigheden, en om te verstenen in gebouwen: in tempels, kerken, synagogen, moskeeën of welk heiligdom ook. Wat Johannes ons vandaag daarover zegt is: jouw geloof is iets levends, is een persoon, is een relatie, heeft de warmte van een vriend. Alles wat daar verder bij komt (een gebouw, een boek, een viering, een ritueel) is daaraan ondergeschikt, staat in dienst van die persoonlijke relatie met Jezus. Wij aanbidden Hem in geest en waarheid als we leven volgens de aanwijzingen, die we van God ontvangen hebben in de tien geboden.

Misschien is dat wat we moeten leren van al die kerksluitingen, hoe pijnlijk en hoe verdrietig die ook zijn: onze hoop en vertrouwen ligt niet in stenen, niet in instituties, maar in een levenden gemeenschap met Onze Heer

Toen Jezus dan ook van de doden was opgestaan,
herinnerden zijn leerlingen zich,
dat hij dit gezegd had
en zij geloofden in de Schrift
en in het woord dat Jezus gesproken had.